

Biblioteket mitt i byn

Ljusnarsbergs biblioteksplan för perioden 2024–2027

Ljusnarsbergs kommuns värdegrund vilar på en övertygelse om att alla människor kan och vill utvecklas, ta ansvar, lära sig, göra ett gott arbete och vara delaktiga. Vi skall möta människan respektfullt och jämlikt. I mötet med människor visar vi empati och engagemang.

1. Inledning

Ljusnarsbergs kommuns biblioteksorganisation är en del av bildningsverksamheten som lyder under bildningsutskottet. Verksamheten består av två bibliotek, ett folkbibliotek och ett skolbibliotek.

Kommunens folkbibliotek, även kallat huvudbiblioteket, ligger i centralorten Kopparberg. Kommunen är liten varför filialer saknas. Majoriteten av låntagarna bor i Kopparberg, men biblioteket arbetar uppsökande i kringliggande orter som Ställdalen och Ställberg vid särskilda evenemang och under skollov.

Folkbiblioteket är öppet med bemanning fem dagar i veckan om sammanlagt 32 timmar med 2,5 dagsverken. Maj 2023 infördes systemet *Meröppet* som innebär att besökare kan komma in i biblioteket när det är obemannat med bibliotekskort och pinkod. Meröppetimmarna är i skrivande stund 12, men kommer att utökas successivt efter utvärdering. Målet är att biblioteket ska vara tillgängligt för invånarna såväl helger som kvällstid.

Skolbiblioteket är placerat i Kyrkbacksskolan och är öppet 4 dagar i veckan om sammanlagt 16 timmar och bemannas av bibliotekspedagog. Kyrkbacksskolan är en F-9-skola och har i skrivande stund 363 elever. Här går majoriteten av kommunens barn. Av resterande barn går majoriteten i Löa skola, en friskola som ligger i Lindesbergs kommun, men som är geografiskt närmare Kopparberg.

Ljusnarsbergs kommun hade 2022 4517 invånare. Invånarantalet är svagt minskande och andelen äldre ökar. Invånare med eftergymnasial utbildning var 2022 22,7 % jämfört med rikets 46,2 %. Elever i årskurs 9 som klarat kunskapskraven i alla ämnen var 2022 62,9 % jämfört med rikets 74,5 %. Ljusnarsberg kan beskrivas som en socioekonomiskt utsatt kommun och biblioteken har en viktig roll att spela.

2. Styrdokument - internationella, regionala och kommunala

Kommunstyrelsen, via bildnings- och sociala utskottet, har ytterst ansvar för biblioteken i Ljusnarsbergs kommun. Bibliotekslagen, som är en ramlag, reglerar verksamheten genom att fastställa uppdrag och prioriteringar. Skollagen föreskriver att elever ska ha tillgång till skolbibliotek.

Enligt Bibliotekslagen (2013:801) ska kommuner upprätta en särskild plan för sin samlade biblioteksorganisation. Biblioteksplanen är ett hos kommunfullmäktige beslutat styrdokument som beskriver den samlade biblioteksverksamheten, vilken riktning den ska ta och vilka prioriteringar som ska göras.

Paragraf 2 i Bibliotekslagen (Bibliotekslag 2013:801), ändamålsparagrafen, beskriver närmare bibliotekets uppdrag:

*Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.
Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.
Biblioteksverksamheten ska finnas tillgänglig för alla.*

Bibliotekslagen stipulerar även att folkbibliotekets prioriterade grupper är:

- Personer med funktionsnedsättning
- Nationella minoriteter
- Personer med annat modersmål än svenska
- Barn och ungdomar

Barnkonventionen blev svensk lag 2020 och ska även den beaktas i biblioteksplanen. Barns rätt ska genomsyra bibliotekets verksamhet och biblioteket som plats. Barnperspektivet är högt prioriterat med särskilt fokus på Barnkonventionens artiklar 6, 12, 13 och 17.

§ 6 Varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

§ 12 Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen.

§ 13 Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter.

§ 17 Barn har rätt att få tillgång till information exempelvis via Internet, TV och radio.

Folk- och skolbibliotek ska tillsammans arbeta för att barn och unga är medskapande i verksamheten och att biblioteken ska kännas som deras. Biblioteken ska arbeta för att alla barn ska ha tillgång till böcker och läsfrämjande aktiviteter, att biblioteksrummet är inspirerande och utvecklande.

Ljusnarsbergs kommuns styrmodell ligger till grund för arbetet med biblioteksplanen. Styrmodellens huvudsyfte är att säkerställa att den demokratiska processen och folkviljan genomsyrar hela kommunens verksamhet. Det ska finnas en tydlig koppling mellan resurser, prestationer, resultat och effekter för kommunens invånare.

Ljusnarsbergs kommuns styrmodell utgår från Vision 2030, *Att skapa den hållbara kommunen*, vilken bygger på fem övergripande visioner. Dessa visioner är:

- *Öppen kommun*
- *Kunskap och kompetens*
- *Möten och upplevelser*
- *Innovation och entreprenörskap*
- *Hållbar kommun*

Biblioteken ska haka i dessa visioner på olika sätt för att skapa en plats för, med och av invånarna i Ljusnarsberg.

En enkätundersökning genomfördes sommaren 2023 om folkbibliotekets framtida verksamhet och service. Några av de förslag som kom fram i undersökningen och som är inkluderade i biblioteksplanen är:

- Sagostund
- IT-hjälp
- Författarprogram
- Vara synligare i lokalsamhället, såsom på förskolor och äldreboenden

Biblioteksplanen bottenar i Bibliotekslagen, Barnkonventionen, kommunens styrdokument och i brukarenkäten som beskrivits i detta avsnitt. Följande två avsnitt beskriver bibliotekets vision samt föreslagna tillvägagångssätt för att uppfylla denna.

3. Vision

Öppen kommun är ett utvecklingsområde som främjar demokrati, service och samverkan. Vi bygger ett samhälle där olikheter respekteras.

Att få vara sig själv borde vara en självklarhet för alla, tyvärr ser verkligheten annorlunda ut. Folkbiblioteket vill under planperioden HBTQI-certifiera verksamheten. En certifiering är ett sätt att förändra verkligheten genom att öka personalens kunskap, förbättra arbetsmiljön och säkra ett bättre bemötande av besökarna. Det handlar om mänskliga rättigheter i vardagen och biblioteket vill gå i bräschen för detta!

Folkbiblioteket ska även verka för att de prioriterade målgrupperna, som beskrivs i föregående avsnitt, synliggörs och i högre grad görs till medskapande i biblioteksrummet. Biblioteket vill inrätta en ny placering, *Nationella minoriteter*, där litteratur och information om och för de Nationella minoriteterna exponeras. Detta i enlighet med kommunens riktlinjer och mål som bland annat betonar att kommunen ska *"informera om dessa medborgares rättigheter men även uppmärksamma ämnet för vidare utveckling."*

Biblioteken ska verka för att ständigt förbättra hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Bibliotekslagen ställer krav på att biblioteksverksamheten ska vara

tillgänglig för alla. Vi vill utveckla och se över vårt bestånd av anpassade medier såsom böcker med tecken som stöd, taktila böcker och talböcker. Vi vill inrätta en så kallad *Äppelhylla* med medier anpassade för barn med funktionsvariation. Vi vill även utöka antalet meröppet-timmar så att fler kan besöka biblioteket.

2022 var 19,8 % av invånarna i kommunen utrikes födda. Att ha tillgång till litteratur på sitt modersmål är en mänsklig rättighet. Att äga fler än ett språk är en styrka och det är bibliotekets uppgift att tillhandahålla litteratur på efterfrågade språk. Biblioteket ska uppdatera mångspråksbeståndet kontinuerligt.

Kunskap och kompetens är ett utvecklingsområde som syftar till att öka kommunens attraktionskraft genom att koppla samman individens kompetensutveckling med samhällets långsiktiga behov av utveckling och förnyelse. Vi litar till den kraft som kommer inifrån och stärks av intryck utifrån.

Biblioteket vill under planperioden fokusera på små barns språkutveckling samt digital utbildning för äldre.

Studier visar att barn som blivit lästa för när de börjar förskolan har ett mycket större ordförråd än barn som inte blivit lästa för. Högläsning ökar barns inlärningsförmåga och små barn har nytta av läsning redan innan de förstår innebörden av en text. Pisamätningar visar att en försämring av läsförmågan sker brett, antalet avancerade läsare minskar och antalet svaga ökar. Böcker, läsning och skrivande har fått alltmer konkurrens från TV, dator och andra nya medier. Svenska barn idag lägger betydligt mindre tid på att läsa jämfört med tidigare generationer. Biblioteket vill fungera som motvikt mot denna trend.

Under kommande fyraårsperiod ska biblioteket följa barnen upp i åldrarna genom att erbjuda babybokprat för de minsta barnen med föräldrar, sagostunder för förskolorna och bokcirklar för de större barnen, inom ramen för det regionala projektet Bokstart. För att lyckas med detta ska biblioteket samarbeta med BVC, öppna förskolan, kommunens förskolor och skola.

Biblioteket ska verka för att de digitala klyftorna i kommunen planas ut genom att erbjuda någon form av IT-hjälp. Många invånare har fortfarande så bristfälliga kunskaper om att använda internet och samhällets digitala tjänster att de inte kan anses vara digitalt delaktiga. Äldre, boende i glesbygd, utlandsfödda och personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade i statistiken. Bristen på digital delaktighet betraktas alltmer som ett demokratiskt problem och folkbiblioteket är en central part i arbetet för en ökad digital delaktighet.

Möten och upplevelser vi skapar möjligheter för ökad delaktighet och inflytande och här skapar vi möjligheter till ett rikt liv.

Folkbiblioteket ska vara en självklar plats för möten och upplevelser. Biblioteket ska erbjuda varierade och kvalitativa program och tillgodose invånarnas önskemål och idéer. Program skapas för, av och med invånarna.

Biblioteket ska vara en arena för lokala författare, föreläsare och konstutövare och upplåta lokalen till dessa när så är lämpligt.

Innovation & Entreprenörskap är ett utvecklingsområde som främjar nya idéer, arbetsformer och strukturer för att skapa en konkurrenskraftig kommun. När människor får förutsättningar att ta initiativ och våga omvandla idéer till handling skapas förutsättningar för en långsiktig utveckling genom ett aktivt och positivt förhållningssätt. Här finns plats för stolthet, vilja och handlingskraft.

Biblioteket medverkar till att främja nyfikenhet, initiativförmåga och skaparanda genom att vara en inspirerande och utvecklande plats med högt i tak.

Biblioteket tar emot feriejobbare och praoelever för att ge barn och unga en första inblick i arbetslivet.

Hållbar kommun är ett utvecklingsområde som främjar social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet inklusive resursförbrukning. Vi tar ett gemensamt ansvar för nästa generation.

Biblioteket som koncept bidrar till hållbarhet genom att vara en gemensam resurs för kommunens alla invånare. Genom att Bergslagsbibblan under kommande år utökas med fler bibliotek blir verksamheten än mer resurseffektiv och kan nyttjas av fler.

Biblioteket ska förvalta kommunens resurser väl och driva en hållbar verksamhet så långt det går genom att återvinna och tillhandahålla information om miljö och klimat.

Biblioteket vill under planperioden menssäkras. En menssäkring innebär att det finns bindor, tamponger, vatten, tvål och papperskorg på bibliotekets toalett. Ett menssäkrat bibliotek bidrar till tre av de globala målen för hållbar utveckling; *God hälsa och välbefinnande*, *Jämlikhet* samt *Minskad ojämlikhet*. Menssäkring är ett steg mot en mer jämställd värld!

För att lyckas med sitt uppdrag på bästa sätt ska biblioteket samverka med andra verksamheter, såsom förskola, skola, BVC, fritidsgård, närliggande bibliotek inom projektet Bergslagsbibblan, men också med lokala nätverk, föreningar och studieförbund. Biblioteket är inte en ö, det är ett nav som förgrenar sig mot alla delar av samhället.

4. Aktion

För att förverkliga visionerna som beskrivs i föregående avsnitt ska biblioteken arbeta med mod och påhittighet. I följande avsnitt listas de mål som biblioteken vill uppnå inom kommande planperiod.

Öppen kommun

Biblioteket bidrar till en öppen kommun genom att:

- Genomföra en HBTQI-certifiering
- Inrätta hyllplaceringen *Nationella minoriteter*
- Utöka beståndet av anpassade medier
- Utöka antalet meröppettimmar
- Uppdatera mångspråksbeståndet

Kunskap och kompetens

Biblioteket bidrar till kunskap och kompetens genom att erbjuda:

- Babybokprat, sagostunder och läsecirklar
- IT-hjälp
- Allsidig och kvalitativ information och litteratur

Möten och upplevelser

Biblioteket bidrar till att skapa möten och upplevelser genom att:

- Erbjuder kvalitativa program och aktiviteter för, med och av Ljusnarsbergsborna
- Vara en självklar mötesplats mellan hem och arbete, ett inbjudande vardagsrum i det offentliga

Innovation & Entreprenörskap

Biblioteket bidrar till innovation och entreprenörskap genom att:

- Skapa en miljö som främjar människors nyfikenhet, skaparanda och initiativförmåga
- Verka för att kommunens stöd och bidrag är kända
- Ta emot feriejobbare och praelever

Hållbar kommun

Biblioteket bidrar till en hållbar kommun genom att:

- Dela resurser inom Bergslagsbibblan
- Tillhandahålla information om miljö och klimat
- Menssäkra biblioteket

5. Skolbiblioteket

I Ljusnarsbergs kommun ansvarar bildningsförvaltningen för skolbiblioteksverksamheten. Kravet på skolbibliotek är inskrivet både i skollagen och i bibliotekslagen. Både Skolverket och utredningen *Skolbibliotek för bildning och utbildning* (SOU 2021:3) formulerar att det är rektors ansvar att skolbiblioteket används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Rektors uppgift är att se till att verksamheten i skolbiblioteket organiseras så att:

- den möter alla elevers behov av språk- och kunskapsutveckling
- den är en del av skolans verksamhet
- bibliotekets personal och övrig pedagogisk personal har möjlighet att samarbeta
- det finns en lokal som gör det möjligt att använda skolbiblioteket i skolans alla ämnen.

Samtlig biblioteksverksamhet i kommunen ska ingå i biblioteksplanen för att främja resurssamordning. Biblioteksplanen är en förutsättning för att få tydlighet i samverkan mellan skol- och folkbibliotek.

Kyrkbacksskolan ligger mitt i Kopparberg och har ett eget bibliotek. Biblioteket är rymligt med ett brett utbud av bilderböcker, skönlitteratur för alla åldrar (0-16 år), faktaböcker samt en nyinrättad HBTQI-hylla. De finns litteratur på andra språk än svenska och beståndet anpassas efter elevernas aktuella behov.

Skolbiblioteket har samma biblioteksdatasystem som folkbiblioteket vilket underlättar mycket eftersom biblioteken då delar katalog och låneregister. Eleverna rör sig naturligt mellan de båda biblioteken.

Skolbiblioteket har en egen mediabudget och inköp av media görs av skolbibliotekets personal. Eleverna är delaktiga i den processen och lämnar inköpsförslag. Elevernas önskemål tas tillvara så långt det går för att öka läslust och delaktighet.

Skolbiblioteket är bemannat 16 timmar i veckan och det finns ett tätt samarbete med undervisande personal. Varje klass i låg- och mellanstadiet F-6 har en fast besökstid i veckan eller månaden. Högstadiet 7-9 besöker biblioteket vid behov. Alla elever har tillgång till skolbiblioteket under hela skoldagen.

Skolbiblioteket bidrar till kommunens vision genom att:

- Skolbiblioteket är en del i den pedagogiska verksamheten
- Alla elever nås av läsfrämjande aktiviteter för att öka läsförmågan och läslusten
- Klasser bjuds in till folkbiblioteket varje läsår för biblioteksvisning

6. Uppföljning

Biblioteksplanen gäller till och med 2027-12-31.

Planen ska årligen följas upp och införlivas i det dagliga arbetet. Uppföljning bör ske senast efter varje period som planen gäller. Ansvarig för utvärdering och uppföljning är kommunstyrelsens bildnings- och sociala utskott.

7. Källor

Bibliotekslagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/

Skollagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

Barnkonventionen

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/1994/01/so-199020/>

Ljusnarsbergs kommuns styrdokument – [länka](#)

KB Biblioteksstatistik – [länka](#)

<https://bibstat.kb.se/>

Agenda 2030

<https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>

RFSL

https://rfslutbildning.se/hbtqi-certifiering/?gclid=EAIaIQobChMIzsvNj5OsgAMVE87CBB0rNQAKEAAYAiAAEgLQwvD_BwE

Menssäkrad

<https://www.menssakrad.se/>